

ЗНАНИЙ І НЕЗНАНИЙ

Надзвичайно талановита і суперечлива особистість... Йому була притаманна якась внутрішня сила, що притягала до себе людей, але він умів зберігати толерантну відстань. Його блискавична реакція на деякі висловлювання промовців іноді мала такий відтінок, що межувала з гострим сарказмом, але своєю влучністю викликала загальне захоплення аудиторії – чи то були збори співробітників інституту, чи засідання вченої ради.

1978-й рік. У розпал гучної судової справи про розкрадання цінної літератури з нашої інститутської бібліотеки Юрій Юрійович Кондуфор очолив наш інститут – Інститут історії АН УРСР. Мені, як обраному колективом громадському обвинувачу довелось часто після засідань у суді звертатись за консультацією до Юрія Юрійовича. І він завжди приходив на допомогу, тактовно підказуючи лінію поведінки або вирішення складних питань. Так вперше мені довелось побачити в ньому приховану людяність, прояви якої були характерною рисою його керівництва.

Пізніше, очолюючи групу народного контролю в інституті, мені неодноразово доводилось звертатись до Юрія Юрійовича з проханням допомогти тому чи іншому співробітникові, які не наважувались самі розповісти про свою біду. Частіше це було пов'язано з досить непростим питанням переходу до іншого відділу, захистом своєї наукової роботи, передача якої до видавництва всіляко гальмувалась, або необхідністю людині допрацювати до певного строку стажу для отримання більш пристойної пенсії. І Юрій Юрійович завжди приходив на допомогу. Але йому доводилось зазнавати і великої невдячності за свою доброту, що страшенно вражало його. Так, один з наших співробітників, який отримав підтримку у виданні своєї роботи, виступив на загальних звітних партійних зборах колективу інституту з образливими звинуваченнями на адресу Юрія Юрійовича у присутності представників ЦК КПУ, президії Академії наук та Секції суспільних наук, що, безумовно, мало на меті дискредитацію директора і наступні організаційні висновки. На щастя, цього не сталося, але як був вражений Юрій Юрійович цією підступністю, вважаючи порядною цю людину.

Однією з головних рис Юрія Юрійовича, як керівника Інституту, було те, що він не дозволяв будь-кому вдаватись до сумнівних висловлювань на адресу співробітників і ще більше - пліток, поклавши тим самим край довготривалій практиці нашіптування у нашому колективі.

Як фахівець з питань історії періоду соціалістичної революції і громадянської війни Ю.Кондуфор після смерті академіка М.Супруненка в 1984 р. очолив відділ історії Великої жовтневої соціалістичної революції і громадянської війни. Сполучати керівництво таким великим і складним колективом, яким був колектив інституту, і відділом було досить складною справою. Виконуючим обов'язки завідуючого став доктор історичних наук Ю.Гамрецький. Проте Юрій Юрійович постійно опікувався роботою відділу. У ті часи дрібної "опіки" кожного науковця численними звітами і різними іншими формами контролю Юрій Юрійович фактично запровадив сучасну систему наукової роботи – якщо людина хоче працювати, дай їй творчу свободу, і вона досягне значних результатів.

А випадкову в науці людину ніякими вимогами не можливо примусити працювати. До того ж, становлення науковця – це тривалий процес, і зразу визначити його майбутній науковий потенціал досить важко. Але, на превеликий жаль, деякі науковці, знаючи людяність Юрія Юрійовича, користались цим.

Юрій Юрійович добре знав співробітників нашого відділу і раніше, оскільки протягом багатьох років підтримував тісний зв'язок з науковою радою по проблемі соціалістичної революції і громадянської війни. Його докторська дисертація обговорювалась на засіданні нашого відділу. Пізніше він виступав офіційним опонентом при захисті докторських і кандидатських дисертацій наших співробітників, брав участь у конференціях, які проводила наукова рада і наш інститут. Та й наші науковці тісно співробітничали з історичним факультетом Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка, деканом якого він був протягом десяти років – виступали офіційними опонентами, брали участь в апробації наукових праць.

Але хотілось би особливо відзначити допомогу Юрія Юрійовича відділу в 1975 році, який виявився не кращим для нас. При підготовці російського видання 6-го тому (в українському виданні – 5-го тому) “Історії Української РСР” за часів “маланчуківщини” (по імені секретаря з ідеології ЦК КПУ В.Ю.Маланчука, відомого своєю боротьбою з “націоналізмом”) цілий місяць на початку цього року йшло обговорення основних положень роботи, яке записувалось на магнітофонну плівку. Ввечері ці матеріали передруковувались, а наступного дня вже були в ЦК КПУ. Треба було відстоювати кожну свою нетрадиційну думку, і ніхто не знав, якими будуть наслідки його виступу. Юрій Юрійович увійшов до команди нашої підтримки, оскільки від імені ЦК КПУ звинувачення підтримували кілька викладачів Вищої партійної школи та ряду вузів Києва. Витупати на нашому боці на той час було не досить безпечно і тому ми завжди пам'ятали з вдячністю підтримку Юрія Юрійовича на цих засіданнях.

Формування Юрія Юрійовича як науковця-історика відбувалось у повоєнні часи, і це не могло не відбитись на його дослідженнях. Але у його роботах 70-х – 80-х рр. вражає широка ерудиція, надзвичайна чіткість викладу і те, що дуже важко визначити словами – загальне враження талантом дослідника.

Його виступи на конференціях і лекціях відзначались такою живою думкою, були такими блискучими за формою, бездоганними за стилем, що незмінно викликали захоплення і залишали надовго незабутнє враження.

Саме за часів керівництва Юрієм Юрійовичем відділом була започаткована робота по виявленню документів з історії Української Центральної Ради. Це дало змогу підготувати і видати два томи документів про її діяльність в 1917-1918 рр. Розпочались цікаві дослідження з історії українського національного руху серед військових, робітників, селянства та інтелігенції, становлення української державності та ін.

Як учасник Великої вітчизняної війни Юрій Юрійович з великою повагою ставився до ветеранів. Саме за часів його керівництва інститутом на відзначення дня перемоги влаштовувались поїздки наукових співробітників-ветеранів на місця визначних військових операцій Радянської армії – у Корсунь-Шевченківський, та на Лютізький плацдарм, до Переяслава-Хмельницького та ін. І він був завжди поруч з ними – простий, веселий, трохи насмішкуватий... Він зберіг до останніх днів життя притаманну молодості рвучкість, гостроту думки, жваву реакцію на події, що відбувались. І залишив цей світ так же стримко і несподівано...